

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДЖ. ЛОКА: МИНУЛЕ ЧИ СУЧАСНІСТЬ?

**ГАРМАШ Надія, здобувач вищої освіти
спеціальність 181 Харчові технології**

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Досліджено значення поняття «толерантність» у трактуванні англійського філософа XVII ст. Джона Лока. Визначено, що толерантність, яка у ті історичні часи розумілася як віротерпимість в наші дні доповнилася багатьма новими змістами, зокрема поняттям «мультикультуралізм». Проте в сучасній політиці тривають дискусії стосовно того, в якому просторі має діяти принцип «мультикультуралізму» - космополітичному чи національному.

Ключові слова: толерантність, віротерпимість, мультикультуралізм, космополітизм, національна ідентичність.

Історично поняття «толерантність» було вироблено філософами — Дж. Локом, П. Бейлем, Вольтером та ін. Це сталося після низки релігійних війн у Європі, які винищили мільйони людей, виникла потреба у знаходженні спільної мови, узгодженні інтересів різних прошарків населення, людей з різними поглядами і переконаннями. Тому історично початковим смислом поняття «толерантність» була «віротерпимість» з позицій розуму. У XVI ст. Аусбургський релігійний мир 1555 р. та Нантський едикт 1594 р. підготували теоретичне підґрунтя принципу толерантності для Джона Лока [1, с. 29].

Визначним твором з цієї теми стала його праця «*Epistola de tolerantia*» (1689) – «Послання про віротерпимість», написана у філософсько-публіцистичному стилі, максимально доступному для формулювання певних базових принципів. На думку Лока, нетерпимість, взаємна ненависть і війни між конфесіями породжені фанатизмом, забобонами та облудою. Претензії фанатиків на володіння істиною абсолютно не обґрунтовані. Більшість релігійних сутичок викликані «дрібницями» (*minoris momenti res*). Тому «всі добрі громадяни», які готові прийняти сталий державний устрій, культуру і традиції, мають підтримувати мир та бездоганні звичаї (*morum casti et inculpate*) – це складає компетенцію республіки, її право і обов'язок турбуватись про безпеку громадян та їхнього майна [3]. Тож, віротерпимість Лока тримається на поділі компетенцій світської та духовної влади, або, сучасною мовою, відділенні церкви від держави — ідея дуже смілива для тих часів. Лок

рухається ще далі, й у своїх міркуваннях щиро вважає, що язичники, магометани, юдеї не можуть бути «вигнані геть», а можуть мати рівні права з християнами, за умови, що вони виявляться «порядними, мирними, старанними» громадянами. Отже, толерантність Лока базується на взаємовизнанні прав релігійних спільнот, в якому присутня певна упорядкованість: спочатку визнання законів республіки потенційним громадянином, потім — визнання прав цього громадянина, природних і конфесійних, з боку республіки. Лише такий порядок може гарантувати лояльність поліконфесійного громадянського суспільства, певної «толерантної республіки» [4].

Відомо, що політичні теорії Дж. Лока є одним зі стовпів класичного лібералізму і правової держави, в якій кожен громадянин має певні права і обов'язки. Проте, з позицій XXI ст. інтерпретація «толерантності» як «терпимості» виглядає певним чином неповною, недостатньою. На побутовому рівні сьогодні толерантність розуміється як взаємність, добродійність по відношенню до гідності Іншого, взаємоповага та взаємосприйняття [2]. На політичному рівні еволюційний шлях цього поняття з часів Лока розвинувся до проголошення принципів «мультикультуралізму» і «політкоректності», що активно підтримуються сучасними неоліберальними політиками, але певним чином корегуються неоконсерваторами. В країнах сучасного західного світу існують неоконсервативні політичні кола, які повертаються до локової моделі толерантності; затверджуючи засади національної ідентичності, неоконсерватори стверджують, що ідентичність без дискримінації приймає кожного, хто бажає асимілюватися з історичною нацією даної території. Подібні ідеї повертають нас до локівських «добрих громадян» власної національної держави, а не «громадян світу», як це проголошують неоліберали доби сучасної глобалізації.

Отже, розуміння толерантності за Дж. Локом з часом еволюціонувало, розвинулося, але в широкому смислі не втратило свого значення й актуальності.

Література:

1. Галицький І.В. Толерантність у правовому житті сучасної України : монографія / І.В. Галицький. – Одеса : Фенікс, 2012. – 144 с.
2. Кондратенко М. Толерантність – свідомий вибір українців чи модний тренд? URL : <https://uain.press/articles/587667-587667> (дата звернення 11.10.2023)
3. Стукаленко З. Розвиток толерантності в епоху Античності та Середньовіччя / З. Стукаленко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 132. – С. 50-53.
4. Хома О. Філософські культури: терпимість, толерантність і визнання // Філософська думка, № 4, 2011. – С. 76-89.

Abstract: The meaning of the concept of "tolerance" in the interpretation of the English philosopher of the 17th century was studied John Locke. It was determined that tolerance, which in those historical times was understood as religious tolerance, nowadays has been supplemented with many new meanings, in particular the concept of "multiculturalism". However, in modern politics there are ongoing discussions about the space in which the principle of "multiculturalism" should operate - cosmopolitan or national.

Key words: tolerance, religious tolerance, multiculturalism, cosmopolitanism, national identity.

***Науковий керівник — Ганна СУРІНА,
к.філос.н., ст. викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв***